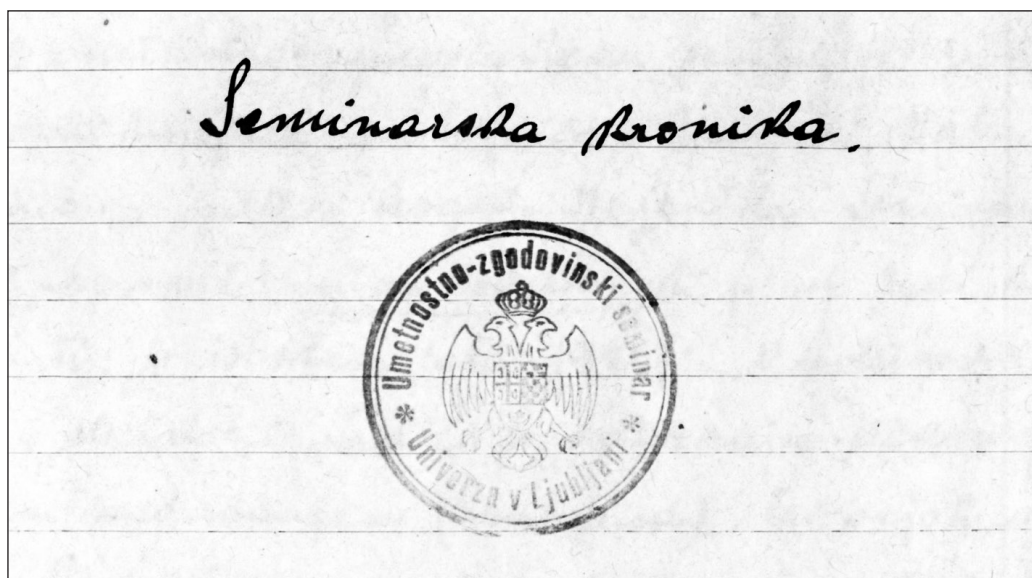

UMETNOSTNA ZGODOVINA V SREDNJI EVROPI LETA 1918 – PRELOM ALI KONTINUITETA?

Zbornik povzetkov posveta ob stoletnici
umetnostne zgodovine na ljubljanski univerzi

Ljubljana, 23.–24. januar 2020

UMETNOSTNA ZGODOVINA V SREDNJI EVROPI LETA 1918 – PRELOM ALI KONTINUITETA?

23.–24. JANUAR 2020, FILOZOFSKA FAKULTETA UNIVERZE V LJUBLJANI IN NARODNA GALERIJA

Urednika: Matej Klemenčič in Sara Turk

Oblikovanje in prelom: Jure Preglau

Povzetki niso lektorirani.

Organizatorji:

Oddelek za umetnostno zgodovino, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani

Slovensko umetnostnozgodovinsko društvo

Narodna galerija

Založila: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani

Izdal: Oddelek za umetnostno zgodovino

Za založbo: Roman Kuhar, dekan Filozofske fakultete

Ljubljana, 2020

Prva izdaja.

Naklada: 80

Publikacija je brezplačna.

Simpozij je finančno podprt s sredstvi projekta Nacionalno samozavedanje in nadnacionalna znanost: vpliv nacionalnih diskurzov na raziskovanje srednjeveške in zgodnjerenovoveške umetnosti v Sloveniji (J6-9387) in raziskovalnega programa Slovenska umetnost in umetnost Srednje Evrope in Jadrana (P6-0199), ki ju sofinancira ARRS – Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

PROGRAM

Četrtek, 23. januar 2020

Oddelek za umetnostno zgodovino Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani

Aškerčeva 2, Ljubljana, predavalnica 343

10.00 Pozdravna nagovora:
prof. dr. **Roman Kuhar**, dekan Filozofske fakultete
dr. **Andrej Smrekar**, predsednik Slovenskega umetnostnozgodovinskega društva

predseduje: **Stanko Kokole**

10.30 **Matej Klemenčič**, Pred stotimi leti: začetek študija umetnostne zgodovine v Ljubljani
11.00 **Marjeta Ciglencečki**, Umetnost in umetnostna zgodovina v Mariboru ob koncu prve svetovne vojne
11.30 Odmor za kavo
12.00 **Mojca Jenko**, Porajanje študija arhitekture na ljubljanski univerzi. Iz korespondence Ivana Vurnika Jožetu Plečniku
12.30 **Nataša Golob**, Od helenistične do srednjebizantinske umetnosti: Moletova disertacija in druge študije

Odmor za kosilo

predseduje: **Andrej Smrekar**

15.30 **Marko Špikić**, Studij povijesti umjetnosti u Zagrebu nakon propasti Habsburške Monarhije
16.00 **Predrag Marković**, *Etos* i *Ethnos* u proučavanju i zaštiti (srednjovjekovnih) spomenika – Ljubo Karaman i njegovo djelovanje u Dalmaciji između dva svjetska rata
16.30 Odmor za kavo
17.00 **Janez Balazič**: Začetki umetnostnozgodovinsko zaznamovanega pisanja o prekmurških spomenikih v rajni k.u.k. monarhiji in pionirska vloga Franceta Steleta
17.30 **Marijan Bradanović**, O djelatnosti konzervatora i povjesničara umjetnosti na sjevernom Jadranu između dva svjetska rata i po svršetku Drugog svjetskog rata

Petek, 24. januar 2020

Avditorij Narodne galerije

vhod: Cankarjeva 20, Ljubljana

9.30 Pozdravni nagovor:
dr. **Barbara Jaki**, direktorica Narodne galerije

predseduje: **Marjeta Ciglencečki**

9.45 **Rebeka Vidrih**, Kategorije Cankarjeve »sistematike stila« v razmerju do Wickhoffovih, Rieglovih in Wölfflinovih svetovnonazorskih in slogovnih pojmov

10.15 **Alenka Vodnik**, France Stelè: potujoči furlanski slikarji in zamudništvo

10.45 Odmor za kavo

11.15 **Gašper Cerkovnik**, Umetnost v času Notranje Avstrije (1564–1619) in raziskovanje renesanse na Slovenskem

11.45 **Renata Komić Marn**, **Tina Košak**: Razprodaje plemiških zbirk med obema vojnama in slovenski umetnostni zgodovinarji

12.15 Slike iz razprodanih plemiških zbirk v Narodni galeriji: ogled s **Katro Meke**, **Renato Komić Marn** in **Tino Košak**

POVZETKI

Začetki umetnostnozgodovinsko zaznamovanega pisanja o prekmurskih spomenikih v rajnki k.u.k. monarhiji in pionirska vloga Franceta Steleta

Zgodnjim začetkom popisovanja spomeniških značilnosti, svojskim deskripcijam ter projekcijam, sledimo v vizitacijske zapisnike 17. in 18. stoletja, pozneje župnijskim kronikam, različnim popisom graščinskih inventarjev ter listinskih zapisom, temeljnih virov za izoblikovanje prvih poskusov obravnave spomenikov. Razvoj umetnostne zgodovine, zlagoma od 2. polovice 19. stoletja v skladu s pozitivističnimi normami zaznamujejo topografski orisi in poskusi obravnave specifičnih morfoloških značilnosti. Takšne so obravnave spomenikov pionirja madžarske umetnostnozgodovinske vede in spomeniškega varstva ter univerzitetnega profesorja Imreja Henszelsmana (Emerich Hensslermann, 1813–1888). V ta čas sodijo osrediščeni pionirski popisi prekmurskih srednjeveških spomenikov, ki jih je zapustil duhovnik, arheolog, epigrafik, umetnostni zgodovinar in profesor Flóris Ferenc Rómer (1815–1889). Pripisi (*Régi falképek Magyarországon! Starinske stenske poslikave na Madžarskem*) spomenikov Johannesu Aquili predstavljajo izhodišča nadaljnjih študij t. i. *Aquilaiane*. Védenje o prekmurski umetnostni zapuščini oplaja poseben interes madžarske umetnostnozgodovinske stroke, pri čemer je simptomatično, da se ta izrazito posveča témam romanske in gotske umetnosti. V tem smislu je tudi Ferenc Storno (1821–1907), znameniti konservator in restavrator, pomembno slikovno dokumentiral stenske slikarije in sploh starejše spomenike na teritoriju Prekmurja. Njegove obsežne skicirke (Storno Muzeum v Šopronu) predstavljajo dragoceni slikovni vir za proučevanje. Med odlične slikovno-dokumentarne vire pa nespregledljivo sodijo predvsem njegove barvne kopije Aquilovih slikarij, kakor tudi tiste, ki jih je napravil še István Gróh (1867–1936). V času monarhije je kot duhovnik na Tišini deloval dr. Franc Ivanocy (1857–1913), teolog, ki je zagovarjal misel, da se morajo duhovniki izobraziti v krščanski arheologiji in umetnosti. Napisal je vrsto prispevkov o starejših prekmurskih cerkvenih spomenikih (Osnutki iz davnine), s svojim publicističnim delom pa je med rojaki prvi resneje oblikoval zavezujočo predstavo o spomeniški, seveda zvečine sakralni dediščini.

Novo, prelomno poglavje v raziskovanju umetnostne preteklosti in v spomeniškem varovanju predstavlja čas po 1. svetovni vojni. V družbenih, političnih in navsezadnje kulturnih premenah je na severovzhod nove domovine v Prekmurje pripeljal izjemnega raziskovalca ter konservatorja dr. Franceta Steleta (1886–1971). Kot predstavnik prve generacije slovenskih umetnostnih zgodovinarjev, dejaven kot konservator, znanstvenik in eruditski poznavalec srednjeveške umetnosti, je tudi zaradi široke kulturne vokacije razmeroma uspešno zastavil varovanje spomenikov ter pomembno afirmiral prekmurske umetnostne spomenike. V obsežnem znanstvenem opusu pa spoznanja ni zamejil zgolj v interesu za srednjeveški spomeniški patrimonij, marveč že po petnajstih letih v zborniku Slovenska krajina ponudil lasten pogled na povsem aktualna umetnostna dogajanja.

O djelatnosti konzervatora i povjesničara umjetnosti na sjevernom Jadranu između dva svjetska rata i po svršetku Drugog svjetskog rata

Za razliku od povijesti zaštite kulturne baštine u Dalmaciji stanje na tom polju u Istri i na Kvarneru do danas nije ni približno tako dobro rasvijetljeno. Jedan od ključnih razloga su državnopravni i granični diskontinuiteti koji su obilježili noviju prošlost ovih područja. Uz djelatnost P. Nobilea i P. Kandlera, u urbanim centrima poput Kopra, Raba i Osora zabilježeni su još raniji napori prepoznavanja i pokušaja zaštite spomenika. Sustavnost postignutu u doba kasne austrijske uprave, osobito znanu kroz djelatnost A. Gnirsa, između dva svjetska rata nastojala je slijediti talijanska konzervatorska služba. I to djelatnošću profesionalaca poput B. Molajolija i F. Forlatija ali i niza lokalnih počasnih konzervatora. Slabiji uspjeh na zapadnoj periferiji svoje nadležnosti bilježili su splitski konzervatori don F. Bulić i Lj. Karaman a u još daleko težim okolnostima djelovao je Gj. Szabo u Vinodolu i na Krku. Nakon Drugog svjetskog rata zanimljivi su napori M. Mirabelle Robertija i G. Pavana u restauraciji pulskih spomenika te skladna suradnja hrvatskih i slovenskih konzervatora – povjesničara umjetnosti predvođenih Lj. Karamanom i F. Stelèom u valorizaciji fenomena kojeg je Fučić definirao sintagmom *Terra incognita*. Referatom će se iznijeti crtice o aktivnostima B. Fučića, V. Ekl, M. Preloga i drugih koji su svojom djelatnošću tada presudno utjecali na prepoznavanje i očuvanje kulturnog krajolika Istre i Kvarnera.

prof. dr. sc. Marijan Bradanović
Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet
Odsjek za povijest umjetnosti, Katedra za istraživanje i zaštitu kulturne baštine
mbradanovic@ffri.hr

Umetnost v času Notranje Avstrije (1564–1619) in raziskovanje renesanse na Slovenskem

Obdobje druge polovice 16. in prve polovice 17. stoletja je v večini srednjeevropskih dežel umetnostnozgodovinsko interpretirano kot renesansa. Drugače pa je v Sloveniji, kjer se izraz najpogosteje uporablja za umetnost tistega dela države, ki je bil v prvi polovici 16. stoletja geografsko in umetnostno vezano na Italijo, spomeniki v drugih slovenskih deželah pa so najpogosteje interpretirani v zamegljeni paradigmi, ki jo najbolje ilustrira naslov monografije Emilijana Cevca iz leta 1981 o kiparstvu tega obdobja: *Kiparstvo na Slovenskem med gotiko in barokom*. Razmere, ki so privedle do tega, so kompleksne, vsaj ena od pomembnejših pa je bila tekom 20. stoletja politično motivirana obravnava protireformacije in katoliške obnove v notranjeavstrijskih deželah v prvi polovici 17. stoletja. Notranja Avstrija je med letoma 1564 in 1619 delovala kot samostojna politična tvorba sestavljena iz vojvodin Koroške, Kranjske in Štajerske ter poknežene grofije Goriške, vladali pa so ji izrazito katoliško usmerjeni Habsburžani. Nadvojvoda Ferdinand (kasnejši cesar Ferdinand II., ki je sprožil tridesetletno vojno) je relativno grobo zatrl lokalni protestantizem, pri čemer se je dobro zavedal tudi moči likovne umetnosti – uničena je bila na primer protestantska molilnica v Govčah pri Žalcu, na drugi strani pa je podpiral številna umetnostna prizadevanja ljubljanskega škofa Tomaža Hrena.

doc. dr. Gašper Cerkovnik
Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
Oddelek za umetnostno zgodovino
gasper.cerkovnik@ff.uni-lj.si

Umetnost in umetnostna zgodovina v Mariboru ob koncu prve svetovne vojne

Maribor je bil eno od treh spodnještajerskih mest (Maribor, Ptuj, Celje), v katerih so se od sredine 19. stoletja zaostrovala nasprotja med gospodarsko močnejšim nemškim meščanstvom ter socialno šibkejšimi in na podeželju prevladujočimi Slovenci. Ko je leta 1918 Maribor pripadel novi Državi SHS, se je pričela njegova slovenizacija; tudi na področju kulture so Slovenci prevzeli pobudo in mesto uveljavili kot novo kulturno središče. Vodenje dotlej nemško orientiranega Muzejskega društva je leta 1920 prevzel Fran Kovačič in spodbudil širjenje zbirk. Za začetek organizirane likovne dejavnosti v Mariboru velja I. umetnostna razstava (1920), ki je združila vse tam delujoče ustvarjalce. Zgodovinsko društvo je bilo od ustanovitve (1903) usmerjeno v raziskovanje slovenske zgodovine in tudi umetnosti. Znanstvene prispevke so objavljali v Časopisu za zgodovino in narodopisje (prva številka 1904) ter oblikovali knjižnico in arhiv. Avguštin Stegenšek je učil na mariborskem bogoslovju, ki ga štejemo za predhodnika mariborske univerze; Stegenšek leta 1919 ni sprejel povabila, da prevzame stolico za umetnostno zgodovino na novi ljubljanski univerzi.

Na vprašanje o prelomu ali kontinuiteti v letu 1918 bi na primeru Maribora lahko odgovorili, da so se naši predniki na področju prezentacije starejše umetnosti in njenem znanstvenem raziskovanju modro oprli na že delujoče institucije, hkrati pa pogumno na novo zaorali na polju sočasne likovne ustvarjalnosti.

dr. Marjeta Ciglencečki, izr. prof. v pokoju
Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru
Oddelek za umetnostno zgodovino
marjeta.ciglencecki@gmail.com

Od helenistične do srednjebizantinske umetnosti: Moletova disertacija in druge študije

Leta 1922 je v Beogradu izšla disertacija Vojeslava Moleta o slogu, ikonografiji in izviri knjižnega slikarstva v rokopisu, ki je pri nas znan kot kodeks s »Šestodnevom bolgarskega eksarha Jovana in Topografijo Kozme Indikoplevsta«. Rokopis iz leta 1649, danes v Vrhobrezničkom Manastiru Svete Trojice kod Plevanja, je delo zografa Andrije Raičevića. Zapleteno delo je kot temo za disertacijo predlagal Josef Strzygowski. Delo je dokončal in javno predstavil na dunajski univerzi leta 1912, devet, deset let pred natisom, v vmesnem času pa je njegova misel dozorevala. Posamezne rokopisne prvine je primerjal v širšem kontekstu ruske umetnosti, preverjal je nekatere teze svojega profesorja glede prekvasitve helenističnih dosežkov v umetnosti arabskega zaledja ter metamorfoz v italijanski umetnosti, ki si je prilagodila formalne in ikonografske paradigme bizantinskega slikarstva. O tem je Mole intenzivno razmišljal po vrnitvi iz ruskega ujetništva in je posamezne vidike ločeno obravnaval v člankih, ki so izšli v letih 1921 in 1922. Med njimi ima članek »Helenizem na Vzhodu. (Nekoliko metodike)« (DiS, 1922) posebno mesto, ker je širši pogled na plasiranje vplivov z grškega Vzhoda in latinskega Zahoda, ki se srečajo v okolju balkanske rokopisne tradicije, v članku »Smisel zgodovine upodablajoče umetnosti« (DiS, 1922) pa je ob najnovejših odkritjih arabske ornamentike v Zakavkazju spregovoril o vplivu nefiguralnih motivov na iniciale in bordure srednjeveške cirilične rokopisne tradicije.

zasl. prof. ddr. Nataša Golob
Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
Oddelek za umetnostno zgodovino
natas.golob@ff.uni-lj.si

Porajanje študija arhitekture na ljubljanski univerzi. Iz korespondence Ivana Vurnika Jožetu Plečniku

Med Plečnikovo korespondenco, ki jo hranijo v Plečnikovi hiši pod okriljem Muzeja in galerij mesta Ljubljana, je iz časa med 1. oktobrom 1919 in 13. majem 1921 ohranjenih 20 pisem Ivana Vurnika (1884–1971) Jožetu Plečniku (1872–1957). Korespondenca nam razkriva, kako je mlajši kolega, ki je bil organizacijsko vpet v ustanavljanje Oddelka za arhitekturo na Tehniški fakulteti novoustanovljene Univerze v Ljubljani, nagovarjal priznanega rojaka, tedaj živečega v Pragi, na sveže imenovanega profesorja praške Akademije in arhitekta tedanjega češkoslovaškega predsednika Tomáša G. Masaryka (1850–1937), naj prisluhne ‚klicu domovine‘ in naj se vrne domov. Vurnik Plečnika ni le nagovarjal in prepričeval, kako je nujno potreben v Ljubljani, temveč mu je v prijaznih in izjemno spoštljivih pismih poročal tudi o dogajanju na mladi ljubljanski univerzi, delno o sočasnih arhitekturnih natečajih ter o svojih in ženinih ustvarjalnih projektih. Kolega-arhitekta, bodoča sodelavca, sta se prek pisem posvetovala tudi o nabavi literature za knjižnico porajajočega se Oddelka za arhitekturo. Vurnik je Plečnika nadalje seznanjal z možnostmi angažiranja dodatnih kadrov za arhitekturni oddelek, o čemer se je posvetoval z umetnostnim zgodovinarjem dr. Francetom Steletom, s katerim sta se z ženo Heleno Kottler Vurnik (1882–1962), slikarko, grafičarko in oblikovalko, redno srečevala v krožku, katerega četrti član je bil družinski prijatelj – teolog, arheolog, cerkveni glasbenik in skladatelj dr. France Kimovec (1878–1964).

mag. Mojca Jenko, muzejska svetnica
Narodna galerija, Ljubljana
mojca_jenko@ng-slo.si

Pred stotimi leti: začetek študija umetnostne zgodovine v Ljubljani

Umetnostna zgodovina je bila predvidena že v seznamu prvih kateder na novoustanovljeni ljubljanski univerzi. Podobno kot pri nekaterih drugih katedrah iskanje prvega predavatelja ni bilo enostavno, saj se je začelo v času, ko sta bila dva mlada, a že uveljavljena umetnostna zgodovinarja dr. France Stelè in dr. Vojeslav Molè še v daljni Sibiriji. Na podlagi nekaterih manj znanih virov lahko danes natančneje osvetlimo potek iskanja, ki se je zaključilo z imenovanjem njunega študijskega kolega dr. Izidorja Cankarja za univerzitetnega docenta. Cankar, ki je bil takrat že ena osrednjih osebnosti slovenske kulture in politike, je spomladi 1920 začel s predavanji in jih nadaljeval do leta 1936, ko je odšel v diplomacijo in postal jugoslovanski veleposlanik v Buenos Airesu. Spomladi leta 1938 je katedro prevzel Stelè, ki je do tedaj vodil spomeniški urad za Slovenijo, honorarno predaval na ljubljanski Tehniški fakulteti in bil tudi sam ena od osrednjih osebnosti slovenskega kulturnega življenja med vojnama. Poleg njiju sta pomembno vlogo v zgodnjih letih študija umetnostne zgodovine v Ljubljani odigrala tudi že omenjeni Molè in dr. Josip Mantuani.

red. prof. dr. Matej Klemenčič
Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
Oddelek za umetnostno zgodovino
matej.klemencic@ff.uni-lj.si

Razprodaje plemiških zbirk med obema vojnama in slovenski umetnostni zgodovinarji

Razpad Habsburške monarhije je hudo prizadel že tako oslABLJENO srednjeevropsko plemstvo. V novoustanovljeni Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev je plemiče še bolj izrazilo kot v 19. stoletju potrlo družbeno neodobravanje, finančno pa jih sta jih prizadeli ena radikalnejših agrarnih reform in nova davčna politika, s katerima je nova oblast učinkovito zmanjšala, če že ne izničila moč in vpliv nekdanjih elit. Neugodnim družbenopolitičnim razmeram v novi "domovini", ki so povzročale porast izseljevanja, se je v dvajsetih letih pridružila še ekonomska kriza, ki je vodila do velikega zadolževanja, v obeh primerih pa sta bila med rezultati prodaja in izvoz dragocenejšega inventarja plemiških rezidenc, vključno s plemiškimi zbirkami. Med letoma 1923 in sredino tridesetih let je bilo samo v gradovih dokumentiranih več kot štirideset razprodaj; mnoge (mdr. v Pukštajnu, Murski Soboti, Stari Loki, Rakovniku, Hrastovcu, Gornji Radgoni itd.) so vključevale umetnostne zbirke, nekatere pomembne zbirke ali deli zbirk (npr. arheološka zbirka kneginje Windischgrätz, zbirka Ludvika in Nikolaja pl. Gutmannsthala, slike iz ormoškega gradu) pa so bili izvoženi in prodani v tujini. Umetnostni zgodovinarji in muzealci so dogajanje spremljali z budnim očesom in kot strokovnjaki dokumentirali gradivo ter sodelovali pri razprodajah kot izvedenci, cenilci ali/in kupci. Referat na podlagi analiz arhivskega gradiva osvetljuje vlogo umetnostnih zgodovinarjev (Franceta Steleta, Josipa Mantuanija, Izidorja Cankarja) in muzealcev (Josipa Mala, Ivana Zormana idr.) pri ohranjanju zbirk, njihovih razprodajah ter muzealizaciji in preprečevanju izvozov predmetov kulturne dediščine preko državnih meja.

dr. Renata Komić Marn
ZRC SAZU, Umetnostnozgodovinski inštitut Franceta Steleta, Ljubljana
renata.komic@zrc-sazu.si

doc. dr. Tina Košak
ZRC SAZU, Umetnostnozgodovinski inštitut Franceta Steleta, Ljubljana
Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru
tkosak@zrc-sazu.si

Etos i Ethnos u proučavanju i zaštiti (srednjovjekovnih) spomenika – Ljubo Karaman i njegovo djelovanje u Dalmaciji između dva svjetska rata

Uloga i značaj povjesničara umjetnosti i konzervatora Ljube Karamana (1886-1971) u stvaranju moderne, znanstveno utemeljene teorije i povijesti umjetnosti u Hrvatskoj dobro je poznata. Jednako tako već odavna je poznat i prepoznat, njegov izniman doprinos u proučavanju srednjovjekovne i renesansne umjetnosti, prvo u Dalmaciji, a potom i u sjevernoj Hrvatskoj i Istri. Sada, nakon što je prošlo puno stoljeće od njegovih prvih službenih koraka u struci, i paralelno s time početka jednog turbulentnog povijesnog razdoblja, onog između dva svjetska rata, pruža nam se prilika da ponovo podsjetimo ne samo njegovu pionirsku ulogu koju je na ovim prostorima imao kao prvi, međunarodno afirmirani kunsthistoričar, već prije svega na njegovu nezavidnu pa i tešku poziciju u vlastitoj sredini. Nju si je priskrbio ne samo zalaganjem za trezveno i znanstveno utemeljeno prosuđivanje o stvarnom kreativnom doprinosu „hrvatskog narodnosnog bića“, u nastanku predromaničke umjetnosti, prvenstveno „hrvatskog“ pletera (kritika „barbarske teze“ J. Strzygowskoga u knjizi „Iz kolijevke hrvatske prošlosti“ iz 1930.), već i otvorenim protivljenjem pokušajima povijesnog revanšizma - da se novim spomenicima obilježi prevlast i pobjeda slavenškoga duha nad onim romanskim (postavljanje spomenika Grgura Ninskog na Peristilu u Splitu 1929.) Promatrana s pozicije kontinuiteta ili diskontinuiteta, kako onog znanstvenog, tako i onog konzervatorskog, uloga ovog medijevaliste i konzervatora stoga je sve samo ne jednoznačna. S jedne strane on se javlja ne samo kao uzoran učenik i sljedbenik J. Strzygowskoga, A. Riegla i M. Dvořáka, dok sa druge kao njihov hrabri kritičar i oponent. Upravo stoga jer je ne samo u praksi primjenjivao njihove metode i teorije, već neke ideje dalje u ponešto drugačijim povijesnim okolnostima dalje razvijao, nadograđivao, pa čak i nadišao, Lj. Karaman se može shvatiti i kao nastavljatelj, odnosno pripadnik „Bečke škole“ povijesti umjetnosti na južnim rubovima nekadašnjeg Habsburškog carstva.

izr. prof. dr. sc. Predrag Marković
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za povjest umjetnosti
predrag.markovic@ffzg.hr

Marko Špikić

Studij povijesti umjetnosti u Zagrebu nakon propasti Habsburške Monarhije

U izlaganju će biti riječi o promjenama koje su nastupile nakon 1918. godine na studiju povijesti umjetnosti na Filozofskom (Mudroslovnom) fakultetu u Zagrebu. Započet 1878, studij povijesti umjetnosti je nakon pada Habsburške Monarhije i umirovljenja Izidora Kršnjavog doživio promjene uspostavom prve jugoslavenske države i djelovanjem Artura Schneidera i Petra Knolla. Na temelju ranijih istraživanja, u izlaganju će se govoriti o programu studija u međuratnom vremenu, istraživačkim temama predavača, poznatijim studentima, profesionalnim kontekstima te o programskoj i intelektualnoj ostavštini Schneidera i Knolla, odnosno o njihovu utjecaju na generaciju studenata koji su nakon Drugoga svjetskog rata postali nositelji profesije u akademskom i istraživačkom sustavu.

red. prof. dr. sc. Marko Špikić
Filozofski fakultet Sveučilišta z Zagrebu
Odsjek za povjest umjetnosti
mspikic@ffzg.hr

Kategorije Cankarjeve »sistematike stila« v razmerju do Wickhoffovih, Rieglovih in Wölfflinovih svetovnonazorskih in slogovnih pojmov

Cankar si je v svojem *Uvodu v umevanje likovne umetnosti* (1926), utemeljitvenem tekstu ljubljanske umetnostnozgodovinske šole, zadal veliko nalogo: dopolniti raziskave Riegla, Wickhoffa in Wölfflina, »stilne znake strniti v sistem brez ozira na zgodovinski razvoj, tako ustvariti in nuce nekako slovnico umetnostnega oblikovanja, pokazati logičnost in organsko funkcionalnost njihovih zakonov ter njih nujno zvezo s splošno človekovo duševnostjo«. Njegova »sistematika stila«, ki naj bi služila kot teoretska podlaga še večjega in žal nedokončanega projekta predstavitve »razvoja stila« v *Zgodovini likovne umetnosti v Zahodni Evropi*, ponuja tri temeljne kategorije za analizo umetnin kot »likovnih organizmov«. Najprej sta tu skrajni svetovnonazorski poziciji, naturalizem in idealizem, vezani na slikoviti ter ploskoviti stil; kot vmesna formula, kot njuna zveza jima sledi realizem s plastičnim stilom. Z natančnim branjem in primerjanjem Cankarjevega *Uvoda* ter tistih Wickhoffovih, Rieglovih in Wölfflinovih del, na katera se Cankar sklicuje, bomo v prispevku ugotavljali, v kolikšni meri se je Cankar naslanjal na svoje teoretske predhodnike, kako je torej dopolnil njihovo delo, in ali jih je morebiti s tem tudi presešel.

doc. dr. Rebeka Vidrih
Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
Oddelek za umetnostno zgodovino
rebeka.vidrih@ff.uni-lj.si

France Stelè: potujoči furlanski slikarji in zamudništvo

Opisi in posamezne študije slovenskega srednjeveškega stenskega slikarstva sežejo vsaj v pozno devetnajsto stoletje, vendar lahko načrtnim raziskavam gradiva sledimo šele v prvih desetletjih dvajsetega stoletja oziroma v času, ko se je z njim začel ukvarjati France Stelè, ki je leta 1912 na Dunaju promoviral prav iz srednjeveškega stenskega slikarstva na Kranjskem oziroma od leta 1913 dalje deloval kot deželni konservator za to področje. Sistematično in na celotno slovensko ozemlje usmerjeno raziskovanje stenskega slikarstva srednjega veka pa je sledilo šele po vojni, tj. po vrnitvi Franceta Steleta iz ujetništva in torej tudi že v mejah nove kraljevine SHS.

Pri preučevanju stenskega slikarstva, ki je po petindvajsetih letih rezultiralo zlasti v letih 1935 in 1937 objavljenih *Monumenta artis slovenicae. Srednjeveško stensko slikarstvo oziroma v Cerkvenem slikarstvu med Slovenci. Srednji vek*, je Stelè mdr. strnil svoja dotedanja spoznanja o problematiki ter tudi predstavil izhodišča svojega dela, med katerimi posamezna ostajajo upoštevana vse do današnjih dni. Stelè se je pri določenih močno oprl na bolj ali manj sočasne objave nekaterih drugih doktorantov dunajske šole, tako npr. pri "t. i. potujočih furlanskih slikarjih" kot pri za slovensko umetnost poznega srednjega veka domnevno značilni "slogovni zaostalosti" oziroma "zamudništvu".

Prispevek obravnava zgodovinsko ozadje, razvoj in medsebojno odvisnost obeh slednjih "postulatov", kot tudi njuno recepcijo v Steletovih delih.

dr. Alenka Vodnik
Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
Oddelek za umetnostno zgodovino
alenskavodnik@gmail.com

